

Aan
de gemeenteraad

Datum 28 maart 2023
Zaaknummer 2023-0044526
Betreft Bijdrage in aankoop schilderij Samuel van Hoogstraten

Vergadering van
Portefeuillehouder: Rik van der Linden
Begrotingsprogramma Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht
Kernteam/Opgave: Musea - Bedrijfsvoering
Auteur: André Besseling
E-mail: a.besseling@dordrecht.nl
Verantwoordelijke: André Besseling
Openbaar: Ja

Voorgesteld besluit

een bedrag van € 300.000,- bij te dragen in de mogelijk aankoop van het perspectiefstuk "Lezende jongeman in een Renaissancepaleis" van Samuel van Hoogstraten;

de bijdrage van € 300.000,- te dekken uit het begrotingsoverschot in 2023, en de begroting 2023 te wijzigen via bijgevoegde begrotingswijziging met nummer 223029;

€ 150.000,- op termijn terug te storten in de Algemene Reserve Stad vanuit toekomstige legaten en/of fondsen op naam.

Deadline

De verkoper van het schilderij heeft ons tot 1 mei 2023 de tijd gegeven om de benodigde middelen bij elkaar te krijgen.

Raadsvoorstel

Hoe zijn de bevoegdheden rond dit onderwerp verdeeld?

De gemeenteraad heeft de bevoegdheid tot het wijzigen van de begroting.

Wat is het doel?

Lezende jongeman in een Renaissancepaleis is een van de topstukken in het oeuvre van de schilder en schrijver-dichter Samuel van Hoogstraten (1627-1678) uit Dordrecht. Hij geniet bekendheid als leerling van en schrijver over Rembrandt, maar was ook een ambitieus, reislustig en veelzijdig schilder die experimenteerde met optische illusies. Zijn trompe l'oeils en perspectiefstukken, die grotendeels in Engeland lijken te zijn ontstaan, worden tot zijn beste werk gerekend. Het nu aangeboden schilderij is het meest complexe en virtuoze voorbeeld van zo'n perspectiefstuk. Het is zeer zeldzaam dat een dergelijk kunstwerk voor het Dordrechts Museum binnen bereik komt.

Het Dordrechts Museum zou met de aankoop van het perspectiefstuk de belangrijkste en meest omvangrijke collectie werken van Van Hoogstraten ter wereld bevatten, en het belang en de hoge kwaliteit van het werk van de schilder en schrijver in zijn geboorteplaats benadrukken. Nergens anders kan het perspectiefstuk in een zowel Engelse als Dordtse context getoond worden.

Met *Lezende jongeman in een Renaissancepaleis* wordt het museum een aansprekend en verrassend meesterwerk rijker zijn, waarmee ook de hele collectie naar een hoger niveau wordt

getild en steviger op de (internationale) kaart wordt gezet. Dit zal naar verwachting leiden tot een stijging van bezoekersaantallen, met de bijbehorende economische spin-off in de stad.

Er is al bereidheid van meerdere fondsen en particuliere gevers voor een bijdrage voor de aankoop. Een extra bijdrage vanuit de gemeente kan de doorslag geven om tot daadwerkelijke aankoop over te kunnen gaan.

Wat zijn per besispunt de argumenten en wat is hierop de toelichting?

Zeer bijzonder werk

Lezende jongeman in een Renaissancepaleis behoort tot een klein groepje monumentale illusionistische perspectief- of architectuurstukken waarmee de schilder een nieuw genre introduceerde en demonstreerde waartoe de schilderkunst in staat is. Het is dikwijls geprezen als een van de best bewaard gebleven en meest ingenieus geconstrueerde perspectiefstukken van Samuel van Hoogstraten. Dergelijke werken worden ook wel 'drempelschilderijen' genoemd, omdat de voorstelling – in tegenstelling tot conventionele architectuurstukken van bijvoorbeeld Hans Vredeman de Vries – gezien wordt door een op ware grootte geschilderde boogvormige stenen doorgang. Mits op de juiste manier in een vertrek geplaatst, biedt het te koop aangeboden schilderij op illusionistische wijze een doorkijk naar een paleisachtige binnenruimte. Bedoeld om de kijker om de tuin te leiden, te imponeren en na te laten denken over schijn en werkelijkheid in de schilderkunst.

Samuel van Hoogstraten's Lezende jongeman in een Renaissancepaleis zou een absoluut hoogtepunt in de collectie van het Dordrechts Museum worden. Dit topstuk van een van de belangrijkste kunstenaars uit de stad, waarin de beschouwer en de schilderkunst zelf centraal staan, zou een icoon kunnen worden van het museum van zes eeuwen schilderkunst. Het is een voor een breed publiek aansprekend schilderij dat door het spectaculaire formaat, het illusionistische effect, het spel met verschillende werkelijkheden en de vindingrijke details intrigeert, verrast en verwondert. Bovendien geeft het nieuwe inzichten en kan het verhaal van Van Hoogstraten als reislustig en inventief schilder en schrijver met dit bedrieglijke schilderij op zijn mooist worden verteld.

Het Dordrechts Museum bezit geen werken van de meest beroemde meesters van de 17de eeuw, zoals Rembrandt, Rubens, Hals of Vermeer. De collectie toont echter een grote samenhang en kwaliteit en wordt in het bijzonder gewaardeerd door bijvoorbeeld de onverwachte meesterwerken van kleine meesters, zoals het verbluffend natuurgetrouwe schelpenstilleven van de nauwelijks bekende Abraham Susenier, en vooral ook door verrassende schilderijen van hoge kwaliteit, zoals het eerdergenoemde Trompe l'oeil Brievenbord van Samuel van Hoogstraten (afb. 4). De 20-jarige eend Sijctghen van Aelbert Cuyp, in 2004 aangekocht met steun van het Mondriaanfonds, is ook een prachtig voorbeeld van een opvallend schilderij met een bijzonder verhaal dat nergens anders beter op zijn plaats is dan in het Dordrechts Museum. Met Lezende jongeman in een Renaissancepaleis zou het museum precies zo'n aansprekend en verrassend meesterwerk rijker zijn, waarmee niet alleen Samuel van Hoogstraten op zijn best getoond kan worden, maar ook de hele collectie naar een hoger niveau wordt getild en steviger op de (internationale) kaart wordt gezet.

Het jaarlijkse aankoopbudget van het Dordrechts Museum is relatief beperkt (ongeveer € 100.000,- per jaar). Voor meer omvangrijke aankopen zijn externe bijdragen van fondsen dan ook onontbeerlijk. Bij een mogelijke aankoop in de (kwalitatieve en financiële) "buitencategorie", waar dit werk een voorbeeld van is, is een bijdrage van de gemeente vaak een noodzakelijke voorwaarde om ook andere fondsen en gevers tot een substantiële bijdrage te verleiden.

De Dordtse Musea worden steeds bekender als mogelijke begunstigde van een erfenis, legt op naam. De verwachting is dat over een aantal jaar deze instrumenten voor de Dordtse Musea optellen tot een substantieel (deels vrij te besteden) bedrag. De helft van de nu gevraagde bijdrage van € 300.000,- kan dan op termijn ook terugvloeien naar de Algemene Reserve.

Wat zijn kanttekeningen en/of risico's bij dit voorstel?

Een aantal toekenningen, zoals vanuit het Nationaal Aankoopfonds en het Mondriaanfonds van in totaal ruim € 800.000, zijn al schriftelijk bevestigd. Een aantal andere toekenningen zijn nog mondeling gedaan. Deze gemeentelijke bijdrage zal stimulerend werken in het schriftelijk bekrachtigen van deze toezeggingen.

Een (theoretisch) risico is dat de verkoper in het onderhandelingsproces uiteindelijk toch een te hoge prijs vraagt voor het stuk.

Wanneer de aankoop onverhoops niet doorgaat, zal deze gemeentelijke bijdrage ook niet nodig zijn.

Welk (participatie)proces is doorlopen om tot dit voorstel te komen?

Zowel met de verkoper als met de (grote verscheidenheid aan) externe financiers is zeer regelmatig contact. Ook binnen de organisatie van het Dordrechts Museum is al nagedacht over de locatie waar het werk het beste tot zijn recht zou komen.

Hoe wordt dit betaald?

De gevraagde gemeentelijke bijdrage is € 300.000,-, te dekken uit het begrotingsoverschot 2023. Op langere termijn wordt de helft van dit bedrag teruggestort vanuit toekomstige erfenissen, legaten of fondsen op naam.

Wat is het vervolg op het raadsbesluit?

Na het raadsbesluit zullen enkele andere fondsen hun definitieve bijdrage vastleggen. In onderhandeling met de verkoper komen we dan hopelijk spoedig tot overeenstemming over de definitieve aankoopprijs.

Wanneer dit rond is, zal het werk zo snel mogelijk op zaal worden getoond. Een passende publiekscampagne zal worden uitgerold.

Het college van Burgemeester en Wethouders

De raad van de gemeente DORDRECHT;

gezien het voorstel van het college van Burgemeester en Wethouders van 28 maart 2023 inzake Bijdrage in aankoop schilderij Samuel van Hoogstraten ;

gelet op artikel 192, lid 1 van de Gemeentewet;

b e s l u i t :

een bedrag van € 300.000,- bij te dragen in de mogelijk aankoop van het perspectiefstuk "Lezende jongeman in een Renaissancepaleis" van Samuel van Hoogstraten;

de bijdrage van € 300.000,- te dekken uit het begrotingsoverschot in 2023, en de begroting 2023 te wijzigen via bijgevoegde begrotingswijziging met nummer 223029;

€ 150.000,- op termijn terug te storten in de Algemene Reserve Stad vanuit toekomstige legaten en/of fondsen op naam.

Aldus besloten in de vergadering van

Bijlagen

---

1. BWN 223029 Voorblad - Bijdrage Samuel van Hoogstraten
2. BWN 223029 Rubriek 6 - Bijdrage Samuel van Hoogstraten